

МОДЕЛИ ЗА ПОСТИГАНЕ НА МАКРОИКОНОМИЧЕСКО РАВНОВЕСИЕ – ВЪЗМОЖНОСТИ НА ФИСКАЛНАТА И ПАРИЧНАТА ПОЛИТИКА

проф. д-р Цветан Илиев

Международно висше бизнес училище

Резюме. Целта на настоящата студия е да се определят условията, при които икономиката се установява в състояние на равновесие във вътрешен и в международен план. Обект на изследване са възможностите на инструментариума на фискалната и паричната политика за установяване на националното стопанство в състояние на вътрешно и външно равновесие. В предмета на изследване на настоящата разработка попадат политика на промяна на разходите и политика на пренасочване на разходи посредством валутния курс, които са заложили в редица модели за постигане на равновесие. Вниманието е насочено към следните модели: диаграма на Суан, на Р. Мъндел, на Мъндел – Флеминг, с отчитане последиците за външнотърговската политика на страната при девалвация/ревалвация на валутата в условията на фиксиран курс, на IS – LM – BP за анализ на икономическата политика, с отчитане възможностите на парична и фискална политика при плаващ валутен курс и различни степени на международна мобилност на капитала, с отчитане на ефекти на външната търговия върху икономиката при плаващ валутен курс.

Ключови думи: макроикономическо равновесие, фискална политика, парична политика, мобилност на капитала, валутен курс.

JEL: E52, E62, E63

Въведение

При разработването на макроикономическата политика в една отворена икономика трябва да бъдат решени две задачи. Първо, да се установят възможностите за постигане на равновесие на вътрешните пазари, а на второ място – да се определят предпоставките за балансиране във външно – икономически план.

Вътрешното равновесие е състояние на националното стопанство, при което е налице пълна заетост на ресурсите, а икономиката е на предела на производствените си възможности. Вътрешното ценово равнище е стабилно. Балансът на външно – икономическите отношения се постига, когато в страната не се наблюдава извънредно голям дефицит на текущата сметка и салдото ѝ е равно или близко до 0.

Според правилото на Тинберген, осигуряването на вътрешно и външно равновесие изисква използването на два независими инструмента на икономическата политика. За достигането до равновесие в двете отношения, се прилагат два типа политика: *политика на промяна на разходите* и *политика на пренасочване на разходи*. (Oatley 2019: 278 – 284)

Политиката на промяна на разходите предвижда въздействие върху съвкупното търсене, а чрез него – върху доходите и заетостта, посредством прилагане на инструментариума на фискалната и на паричната политика. В един по-тесен смисъл, този тип политика предвижда промени в държавните разходи, данъците и паричното предлагане, а от там и в равнището на лихвения процент.

Политиката на пренасочване на разходи също се прилага по посока на съвкупното търсене, но посредством управление на валутния курс. По този начин целевото въздействие е върху структурата на разходите на стопанските субекти за чужди и родни стоки и услуги.

Като ефект може да се отчете промяна както на салдото по текущата сметка, но и на съвкупното търсене. За целите на този тип политика за въздействие върху салдото на текущата сметка се прилагат мерки за девалвация и ревалвация на националната парична единица. Девалвацията повишава вътрешните цени на вносните стоки и намалява цените на експортните стоки на външните пазари. Резултатът от тези мерки е подобряване на сметките на текущите операции. При прилагането на девалвацията или ревалвацията, като инструменти за промени в салдото на текущата сметка, трябва да се вземат предвид условията на Маршал – Лърнър. В съответствие с условията на Маршал – Лърнър обезценката на националната валута ще доведе до подобряване на търговския баланс, ако сумата от абсолютните стойности на коефициентите на еластичност на износа и вноса от цените на стоките и услугите, е по-голяма от 1. (Киреев 2000: 71 – 72)

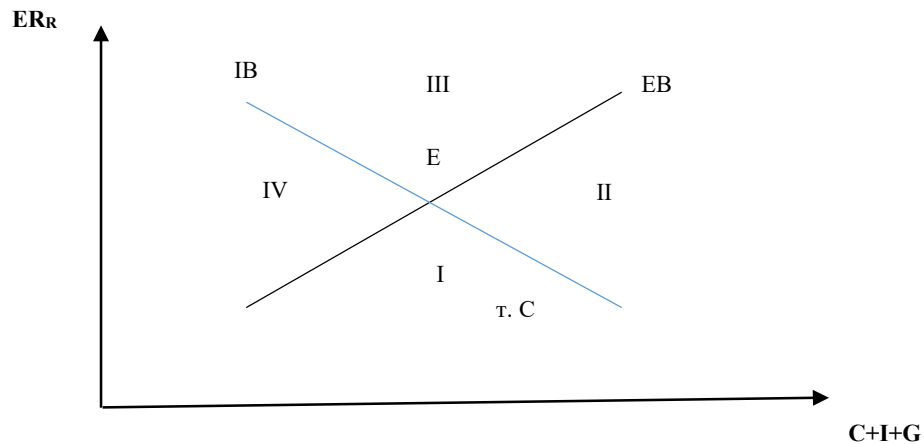
1. Диаграма на Суан: възможност за едновременно постигане на вътрешно и външно равновесие

За постигането на вътрешно и външно равновесие в определени случаи не е достатъчно само приложението на инструменти с фискален или с паричен характер. Например, при фиксиран валутен курс не е възможно да се използва политика на пренасочване на разходи, а трябва да се приложи друг тип. С помощта на **диаграмата на Суан**, наречена така на името на австралийският икономист Тревър Суан, може да се определи комбинацията от мерки от фискално и парично естество, от една страна, и на промяна във валутния курс – от друга, която е нужна за постигане едновременно на равновесие във вътрешен и външен план.

В модела на Суан са направени няколко допускания:

- в икономиката се произвеждат и предлагат само две стоки за вътрешна и външна търговия;
- стоките за вътрешна търговия не се предлагат на външни пазари;
- във фокуса на внимание е малка отворена икономика, която не влияе на световните цени на стоките;
- стоките са перфектно заменими в съвкупното търсене и обичайно заменими в сферата на производството.

Нека разгледаме фигура 1, на която е представена **диаграмата на Суан**. С нейна помощ може да се анализира процесът на постигане на вътрешно и външно равновесие едновременно чрез прилагане на двете групи политики. На ординатната ос е представен реалният валутен курс ER_r , а на абсцисната ос е обемът на реалните вътрешни разходи $C+I+G$ (C – разходи за крайно частно потребление на домакинствата, I – инвестиционни разходи на бизнеса, G – правителствени разходи). Линията **ЕВ** представя различни комбинации от реални валутни курсове и вътрешни разходи за постигане на равновесие в международен план. Тя е с нарастваща с положителен наклон, защото по-високите нива на реалния валутен курс ER_r (девалвация на националната парична единица) подобряват търговския баланс при изпълнение на условията на Маршал – Лърнър, които се уравновесяват с прираста на вътрешните разходи $C+I+G$. Последните от своя страна предизвикват достатъчно увеличение на вноса за запазване на външното равновесие.

Фиг. 1. Диаграма на Суан.

Линията **IB** представя различни съчетания от валутни курсове и реални вътрешни разходи, които водят към вътрешно равновесие. С други думи, към пълна заетост и отсъствие на инфлация. От графиката е видно, че тази линия е намаляваща с обратен наклон, защото по-ниското равнище на **ERr** (при ревалвация на националната парична единица) влошава търговския баланс и съкращава вътрешните разходи. При това положение, за запазване на вътрешното равновесие е необходимо да нараснат реалните вътрешни разходи. Взети заедно, вътрешното и външното равновесие се постигат в т. **Е**, пресечна на **EB** и **IB**. Всички комбинации, разположени нагоре от **EB**, съответстват на положително салдо по текущата сметка на платежния баланс, а комбинациите, разположени надолу от нея – на отрицателно салдо. Същевременно, комбинациите, намиращи се нагоре и надясно от линията **IB**, показват, че е налице вътрешна инфлация. По-ниско позиционираните, наляво от **IB**, комбинации съответстват на висока безработица.

За да анализираме състоянието на икономиката на страната, ще използваме диаграмата на фигура 1, която илюстрира четири възможни ситуации. Област **I** представя ситуация на отрицателно салдо по текущата сметка и безработица. В област **II** се наблюдава отрицателно салдо по текущата сметка и инфлация. Област **III** представя положително салдо по текущата сметка и инфлация, а в зона **IV** се представя ситуация на положително салдо по текущата сметка и безработица.

Крайната цел за тази икономика е достигането на положение, съответстващо на комбинация **Е**. За това е необходимо да се направят промени в държавните разходи и да се въздейства на равнището на валутния курс. (Oatley 2019: 287 – 289)

Нека разгледаме следния пример. Да предположим, че икономиката се намира не в равновесната т. **Е**, а в т. **С** от графичния модел на фигура 1. Тази комбинация е разположена в сектор **I**, където се наблюдава дефицит по текущата сметка и безработица. За постигане на равновесие е необходимо да се използват два инструмента на икономическата политика. Ако се приложи само девалвация на паричната единица, ще се постигне равновесие единствено във външен аспект при наличието на безработица. Това от своя страна не предполага възможност за едновременно уравновесяване и във външен, и във вътрешен план. Ето защо, за достигане до равновесие в т. **С**, освен обезценката на паричната единица, трябва да се повишат и правителствените разходи.

От казаното може да се направи заключението, че диаграмата на Суан представя възможностите за постигане на едновременно равновесие във вътрешен и в международен

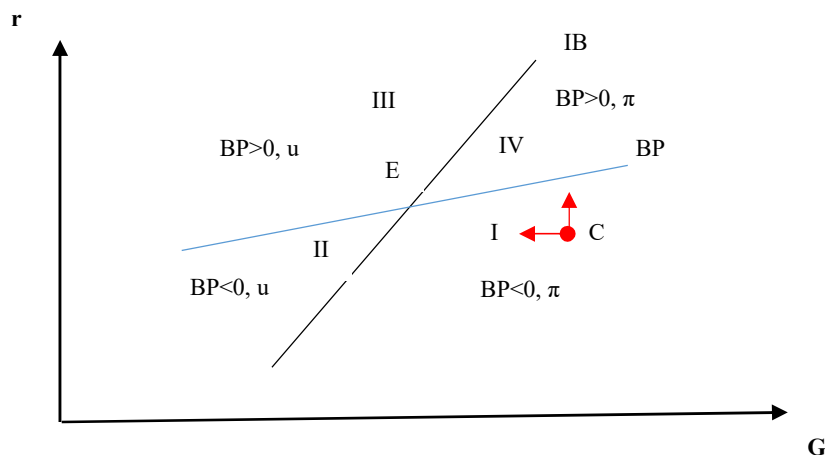
аспект при комбинирано използване на инструментите на различните политики, като задължително един от тях е валутният курс. В такъв случай валутният курс не трябва да бъде фиксиран, а плаващ. При фиксиран валутен курс практическото използване на политиката за пренасочване на разходи е невъзможно. Следователно, единствената възможност в такава ситуация е да се постигне равновесие в двете посоки само чрез политиката на промяна на разходите. В действителност това противоречи на правилото на Тинберген, за което стана дума в началото.

За преодоляването на този недостатък на диаграмата на Суан канадският икономист Р. Мъндел предлага модел, при който без да се прилага политика на пренасочване на разходите, се постига едновременно равновесие във вътрешен и в международен план при фиксиран валутен курс.

2. Модел на Р. Мъндел за едновременно постигане на вътрешно и външно равновесие

С разработването на своя модел, Мъндел предполага, че определена комбинация от инструменти на фискалната и монетарната политика ще поддържа макроикономическото равновесие, защото двата типа политика оказват разнопосочно влияние върху равновесието във външен и вътрешен план. (Mundell 1971)

При графичното представяне на модела на Мъндел на координатните оси се задават двата инструмента на макроикономическата политика – равнището на държавните разходи G и ставката на лихвения процент r (фиг. 2).

Фиг. 2. Модел на Мъндел.

Движението надясно по хоризонталната ос означава, че се провежда експанзивна фискална политика, а движението наляво по същата ос – говори за рестриктивна. В същото време движението нагоре по ординатната ос е показателно за провеждането на експанзивна монетарна политика, а при придвижване надолу – за ограничителна.

Линията BP илюстрира набор от инструменти и от фискалната, и от монетарната политика, които осигуряват външния баланс. Това е ситуация, при която салдото на платежния баланс е равно на 0. Всяка комбинация наляво и нагоре от нея отразява състояние на положително салдо по платежния баланс ($BP > 0$). Същевременно, комбинациите, позиционирани надясно и надолу от BP , демонстрират отрицателно салдо по платежния

баланс ($BP < 0$). Експанзивната фискална политика измества линията **BP**, а това води до отрицателно салдо по текущата сметка. За да остане икономиката на линията **BP**, е необходимо да се повиши лихвеният процент с цел привличане на чуждестранен капитал и по този начин – да се заличи дефицитът на текущата сметка.

Наклонът на линията **BP** зависи от степента на мобилност на капитала. Колкото по-мобилен е той, толкова по-малък обем от него е необходимо да навлезе в икономиката от вън, за да се финансира дефицитът по текущата сметка. Това означава, **BP** да бъде по-полегата. И обратно, при по-стръмна **BP** икономиката ще се нуждае от по-голям приток на капитал от чужбина, за да заличи дефицитът по текущата сметка.

Линията **IB** представя такова съчетание от инструменти на фискалната и паричната политики, което осигурява вътрешния баланс. Всички комбинации на дясно и надолу се намират в зоната на излишното съвкупно търсене, а тези, разположени наляво и нагоре – в зоната на излишното съвкупно предлагане (безработица). Това се обяснява с намаляването на правителствените разходи **G** и с повишаване на лихвения процент **r**. Наборът от комбинации на правителствени разходи и лихвен процент, поддържащи вътрешното равновесие, предопределят положителния наклон на кривата **IB**.

За поддържане на вътрешния баланс при експанзивна фискална политика, по-високото равнище на бюджетните разходи трябва да се компенсира от по-твърда монетарна политика. Това предизвиква изместване на **IB** надясно. Практически линията **BP** не може да бъде по-къса от **IB**. Това е свързано с промените в лихвения процент, неговото въздействие върху вътрешния баланс е пряко. Нарастването на лихвения процент предизвиква спад на инвестициите, и обратно. Същевременно, той оказва и пряко, и косвено влияние върху външния баланс. Нещо повече, паричната политика, насочена към промени в лихвения процент, е по-ефективна за постигане на външно равновесие, а бюджетната – за вътрешното.

Ето защо, монетарната политика в условията на фиксиран валутен курс в преобладаваща степен е свързана с проблемите на външното равновесие. В такъв случай, централната банка е необходимо да поддържа определено равнище на обменния курс. Колебанията в обема на паричната маса в обръщение често са предизвикани от необходимостта от подкрепа на външното равновесие, независимо от това, до каква степен те са адекватни на потребностите на вътрешната политика. И точно в това е проблемът, тъй като измененията, произтичащи от паричната маса, намират отражение във възникването на дефицит или излишък на платежния баланс. За възстановяване на външния баланс и за подкрепа на обменния курс, централната банка трябва да съкрати или да увеличи резервите за покупки или продажби на активи, като в единия случай увеличава паричното предлагане, а в другия – изземва пари от обръщение. С цел балансиране на влиянието на паричното предлагане върху платежния баланс на страната, централната банка може да използва стерилизирани монетарни потоци.

Стерилизацията на монетарните ефекти се състои в поддържане на устойчиво предлагане на пари при фиксиран валутен курс. За осъществяване на стерилизацията се използват няколко инструмента: операции на открития пазар, управление нормата на задължителни банкови резерви и депозити на държавния сектор. По правило, стерилизацията се предприема за неутрализиране на краткосрочните дисбаланси, тъй като възможностите ѝ са ограничени. Ако дефицитът на платежния баланс се запази за дълъг времеви отрязък, използването на валутните резерви като ответна мярка, може напълно да ги изчерпи. Страната ще бъде принудена да се откаже от фиксирания курс или да позволи на паричната маса да се намали, за да се неутрализират тенденциите към понижение на обменния курс и да се преустанови изтичането на пари зад граница. При устойчиво

положително салдо на платежния баланс обемът на резервите може да стане толкова голям, че вътрешното кредитиране да се обезсмисли. (Минасян 2020: 83 – 146)

В подобна ситуация, дори стерилизацията няма да защити паричната маса от влиянието на платежния баланс. Това рязко ограничава възможностите на паричната политика за постигане на вътрешен баланс, оставяйки го в регулативните действия само на фискалните мерки.

Ефективността на фискалната политика при фиксиран валутен курс е пряко свързана с мобилността на капитала. Прирастът на държавните разходи води до повишаване на лихвените проценти, което стимулира притока на капитал от чужбина. В този смисъл, фискалната политика в условията на фиксиран курс, за разлика от паричната, може успешно да влияе върху равнището на дохода и, съответно, върху вътрешното равновесие. При това, степента на въздействието се разширява с нарастване мобилността на капитала.

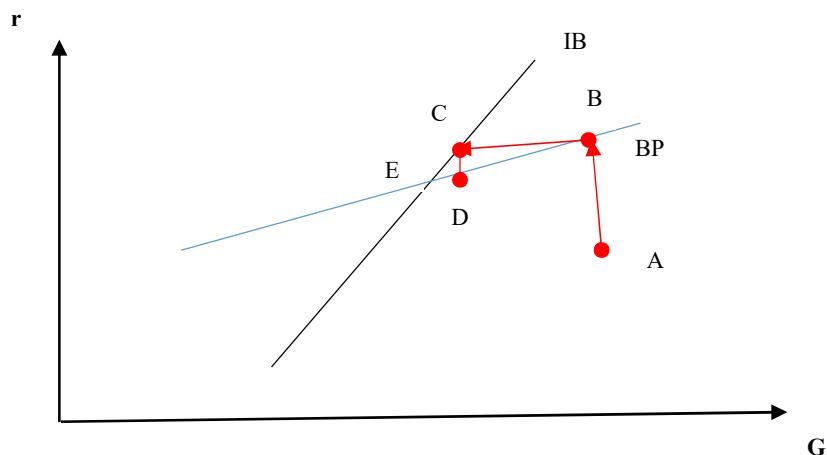
Сега нека да разгледаме взаимодействието на двете групи политика чрез модела на Мъндел, представен на фигура 2. В този графичен модел, както и при диаграмата на Суан, може да се определят четири сектора, всеки от които има различно икономическо съдържание. Сектор I представя дефицит на платежния баланс ($BP < 0$) и инфлация (π). В сектор II ситуацията показва: дефицит на платежния баланс ($BP < 0$) и безработица (u). За сектор III се отчитат: положително салдо по платежния баланс ($BP > 0$) и безработица (u), а в сектор IV е налице излишък по платежния баланс ($BP > 0$) и инфлация (π).

Нека изберем една т. С, която е разположена в сектор I, където дефицитът по платежния баланс е съпроводен от висока инфлация. За да се установи националната икономика в състояние на равновесие в т. Е, е необходимо да се намалят правителствените разходи, с оглед преодоляване на инфлацията, и да се увеличи лихвения процент – за балансиране на платежния баланс. На графиката това изменение се обозначава със стрелката, сочеща нагоре от т. С.

В секторите I и III промените във фискалната и в монетарната политика зависят от относителния размер на макроикономическия дисбаланс. В сектори II и IV може да се определят направленията на двата инструмента. Безработицата и дефицитът на платежния баланс в сектор II изискват фискална експанзия и твърда монетарна политика. Ръстът на лихвения процент компенсира дефицита на платежния баланс чрез притока на капитал. При това, обаче, той възпрепятства възможностите за достигане до пълна заетост на ресурсите в икономиката. Аналогични съображения могат да се споделят и за ситуацията в сектор IV.

Изводите от графичния модел на Мъндел се състоят в това, че **на централната банка е възложено да осигури външното равновесие, за което ставката на лихвения процент ще се намалява при положително салдо по платежния баланс и ще расте – при дефицит. Министерството на финансите, отговарящо за провеждането на фискалната политика, осигурява вътрешното равновесие. За целта то използва като инструмент прираста на бюджетните разходи в условията на безработица и тяхното намаление в периоди на инфлационен натиск.**

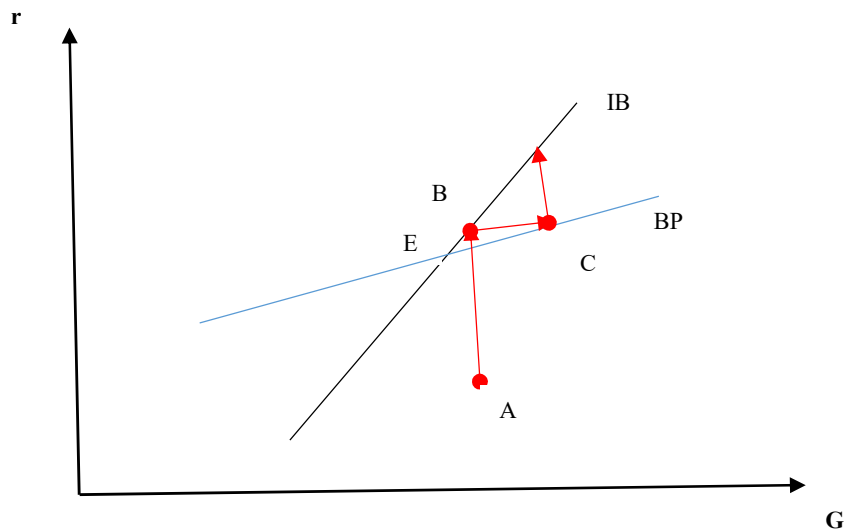
Графичният модел на Мъндел е свързан с „правилото за разпределение на ролите“. Нека да разгледаме две ситуации с делегиране на правомощия на централната банка и на министерството на финансите. В двата случая изходен пункт е състоянието на икономиката към определен момент, който се определя в т. А от фиг. 3 и фиг. 4 при условията на фиксиран обменен курс.

Фиг. 3. Разпределение на ролите: централната банка – за външното равновесие, министерството на финансите – за вътрешното.

В първия случай на централната банка са делегирани правомощия за контрол на външното равновесие, а на министерство на финансите – за вътрешното (фиг. 3). За излизането от състоянието на икономиката в т. А (дефицит по платежния баланс и инфлация) централната банка повишава лихвения процент r до достигането на външно равновесие в т. В. Това предизвиква понижаване на инфлацията, но не я елиминира напълно. По-ефективното въздействие върху инфлацията би се получило чрез съкращаване на правителствените разходи G , което е в компетенциите на министерството на финансите. В резултат икономиката се придвижва в нова равновесна т. С, където отново възниква външен дисбаланс под формата на положително салдо по платежния баланс на страната. При тази ситуация централната банка предприема действия в посока снижаване на лихвения процент r и икономиката се премества в равновесна т. D. От представените действия може да се направи заключението, че постепенните интервенции на централната банка и на министерството на финансите привеждат икономиката към началната равновесна т. Е.

Втората ситуация предполага, че на централната банка са делегират правомощия да поддържа вътрешното равновесие, а на министерството на финансите – външното (фиг. 4). Както при предходния случай, така и тук ще използваме като изходно състояние на икономиката т. А. Налице е дефицит по платежния баланс и инфлация, като състояния на неравновесие във външен и вътрешен план. За преодоляване на установения дисбаланс във външен аспект, централната банка повишава ставката на лихвения процент r , в резултат на което икономиката се измества от т. А към т. В, където постига вътрешно равновесие. Това състояние е съпроводено с излишък по платежния баланс, за неутрализирането на който министерство на финансите трябва да увеличи бюджетните разходи G . В следствие от подобна мярка икономиката на страната се препозиционира от т. В към т. С, където се постига външен баланс. На тази основа може да се каже, че точката, представляваща състоянието на макроикономическо равновесие, се отдалечава от равновесната т. Е. С други думи, при делегиране на правомощия от такъв тип икономиката не би могла да достигне до пълното равновесие.

Фиг. 4. Разпределение на ролите: централната банка – за вътрешното равновесие, министерството на финансите – за външното.

От представеното до тук може да се заключи, че **всеки държавен орган на управление разполага с определени инструменти за регулиране на икономиката, и като такъв е длъжен да отговаря за решаването на тези проблеми, с които би се справил най-добре**. Разгледаните модели показват, че при фиксиран валутен курс монетарната политика е ефективна в поддържането на външното равновесие, а фискалната – при вътрешното. В условията на плаващ курс разпределението на ролите е противоположно.

3. Макроикономическо равновесие в модела Мъндел – Флеминг

Влиянието на монетарната и фискалната политика върху макроикономическите показатели съществено се различава в зависимост от режима на валутния курс. Дори и при система на фиксиран курс са налице различия, свързани най-вече с движението на капитала.

Основа на модела Мъндел – Флеминг е модела на макроравновесието, известен в икономическата теория като модел IS – LM. Моделът IS – LM интегрира пазарите на крайни стоки и услуги с паричния пазар в една икономика. Той е формулиран от американския икономист Джон Хикс през 1937 г., като един от ревностните последователи на идеите на Дж. М. Кейнс. Чрез него Хикс доразвива постулатите на общата теория на равновесието. За целта той разглежда икономическата динамика във вид на поредица равновесни статични състояния на икономическата система. По-точно казано, Хикс се интересува от условията, които водят икономиката към постигане на устойчиво равновесие. В практически план Хикс търси връзка между лихвения процент и равнищата на дохода, при които се постига едновременно равновесие на стоковия и на паричния пазар. (Качарназов 2008: 38 – 55)

Моделът Мъндел – Флеминг преобразува хипотезите на Хикс, като ги прилага към отворена икономика. Той е разработен за малка отворена икономика. В резултат доходът и цените на световния пазар са независими от провежданата в страната икономическа политика. При интерпретацията на монетарната политика съществено влияние оказват определените в качеството на зависими променливи външни фактори. В условията на фиксиран валутен курс такива зависими променливи са доходът Y , ставката на лихвения процент r и паричната маса в обръщение M .

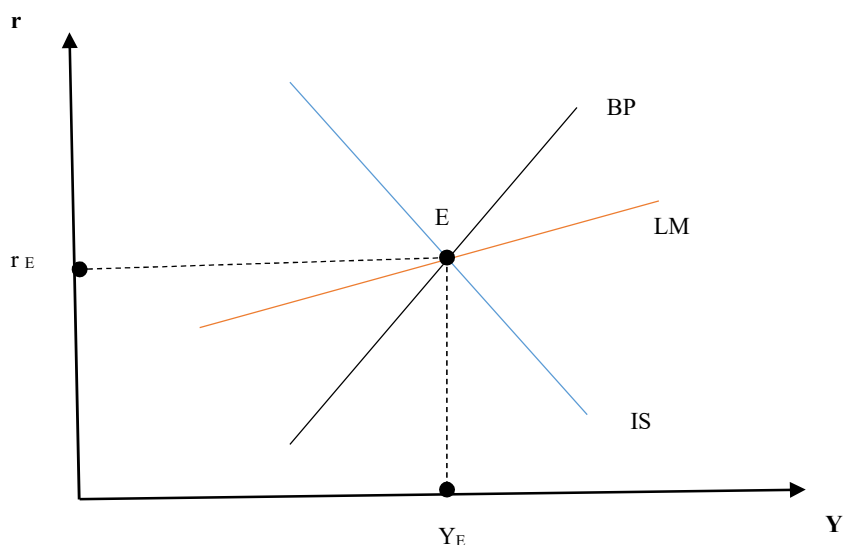
В алгебричен вид моделът Мъндел – Флеминг се състои от три уравнения: (Златинов 2018: 125 – 144)

$$Y = C(Y - T) + I(r) + G + N_{exp}(e) \quad IS \quad (1)$$

$$M/P = L(r, Y) \quad LM \quad (2)$$

$$N_{exp}(ER) = CF(r) \quad BP \quad (3)$$

Уравнение 1 представя в графичен вид линията IS на фиг. 5 и описва стоковия пазар. Съвкупният доход в отворена икономика се равнява на стойностния размер на съвкупното търсене ($C + I + G + N_{exp}$). Обемът на съвкупното търсене е в пряка връзка от размера на чистия доход, т. е. от разликата на brutния доход и дължимите данъци ($Y - T$). От своя страна инвестиционните разходи I са в обратна зависимост от ставката на лихвения процент r , разглеждан като цена на капитала. Чистият износ N_{exp} е в обратна зависимост от обменния курс на националната парична единица ER . В тази връзка трябва да подчертаем, че модела не се прави разлика между реален и номинален валутен курс, защото е направено допускането, че равнището на цените е постоянно. Затова, промените в реалния курс са пропорционални на измененията в номиналния.

Фиг. 5. Модел Мъндел – Флеминг.

Паричният пазар се представя в алгебричен вид с уравнение 2, а в геометричен вид от линията LM на фигура 5. С M се обозначава паричното предлагане, регулирано от централната банка, а с P – равнището на цените. В реално изражение паричното предлагане се представя чрез отношението M / P , а търсенето им чрез L . Търсенето на пари е в пряка връзка с дохода Y , и в обратна спрямо лихвения процент r .

Чрез уравнение 3 е представено в алгебричен вид равновесието на външно – икономическия сектор, при което сборът от салдата по текущата сметка (N_{exp}) и по капиталовата (CF) трябва да е равен на нула. На графичния модел по-горе това е представено чрез линията на платежния баланс BP.

Тъй като се разглежда малка отворена икономика, която, чрез предоставените и получените от нея кредити на световния пазар, не може да окаже влияние върху ставката на

световния лихвен процент, вътрешният лихвен процент r се определя на равнището на световния r^* .

$$r = r^* \quad (4)$$

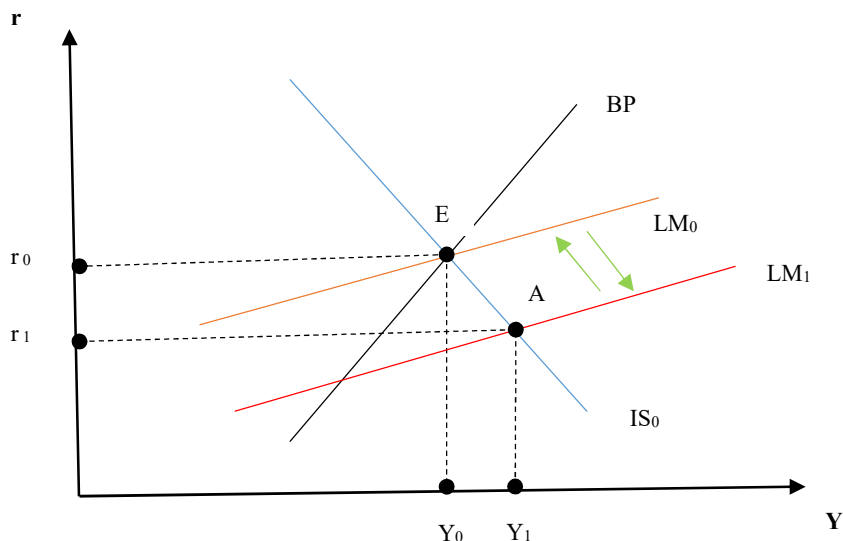
Моделът Мъндел – Флеминг може да бъде анализиран по-просто чрез графичните тенденции на фигура 5. Линията IS изобразява съотношението на лихвения процент и равновесния обем на съвкупното търсене, при който се установява баланс на стоковия пазар. Тази линия е намаляваща с обратен наклон, защото с увеличаване на лихвения процент инвестициите се намаляват, и обратно. Преместването ѝ надясно, илюстрирайки по този начин прираст на съвкупните разходи, се получава при увеличение на правителствените разходи G и намаление на данъците T . Обратно, IS ще се премести наляво, когато държавните разходи намаляват, а данъците се увеличават. В резултат, съвкупните разходи в икономиката също се ограничават.

Линията LM е нарастваща с положителен наклон, тъй като тенденциите на промяна в лихвения процент и в равнището на дохода оказват противоположно действие върху търсенето и предлагането. При нарастване на националния доход се увеличава търсенето на пари, защото стопанските субекти извършват повече сделки. Същевременно, ако паричното предлагане не се повиши, лихвеният процент нараства, връщайки по този начин паричното търсене на предишното му ниво. В случай, че търсенето на пари не зависи от лихвения процент, LM ще приеме формата на вертикална права. При висока степен на мобилност на капитала LM ще приеме вида на права линия, успоредна на абсцисната ос, в резултат на което възниква известния в икономическата теория „капан на ликвидността“ на Дж. М. Кейнс. Идеята за капана на ликвидността е развита в пълнота от Джон Хикс и Алвин Хансен. Това е ситуация, при която ниските краткосрочни лихвени проценти, определяни от централните банки, са неефективни за стимулиране на икономиката, намираща се в условия на рецесия. При икономически спад монетарната политика има граници на ефективността си, а именно минимално ниво на лихвените проценти, под което те не могат да се понижават повече. За такова ниво може да се определи нулева стойност на лихвения процент, тъй като алтернативната цена на притежаването на пари в наличност става равна на 0. (Krugman 1999) В конкретния случай за увеличение на дохода трябва да се използват фискални мерки, защото монетарните са неефективни. Линията LM ще се придвижва наляво при намаляване на паричната маса в обръщение и надясно – при увеличението ѝ.

Линията BP на фигура 5 представя равновесието по сметките на платежния баланс. Нейният наклон е положителен, защото ръстът на дохода способства за нарастване на вноса и в резултат – за влошаване на салдото по текущата сметка. За да се не случи това, прирастът на вноса трябва да бъде компенсиран от нарастване на лихвения процент. Целта на подобна мярка е да се привлича капитал от чужбина и така да се уравни платежния баланс. Наклонът на BP зависи от мобилността на капитала. Когато тя е ниска или отсъства, BP става вертикална права, а при висока степен на мобилност – приема формата на хоризонтална линия. На нашия графичен модел нейното разположение съответства на условията на ограничена мобилност.

Вътрешното равновесие в модела IS – LM – BP (модел Мъндел – Флеминг) се представя като равновесие на стоковия и паричния пазар (IS – LM), а външното – чрез BP. В този вид макроикономическото равновесие се установява в т. Е. (Гринзуей, Блини, Стюарт 2002: 507 – 535)

Нека разгледаме и проблема за ефективността на паричната политика при фиксиран валутен курс. Влиянието на експанзивната политика за разширяване на съвкупното търсене в модела IS – LM – BP е представено на фигура 6.

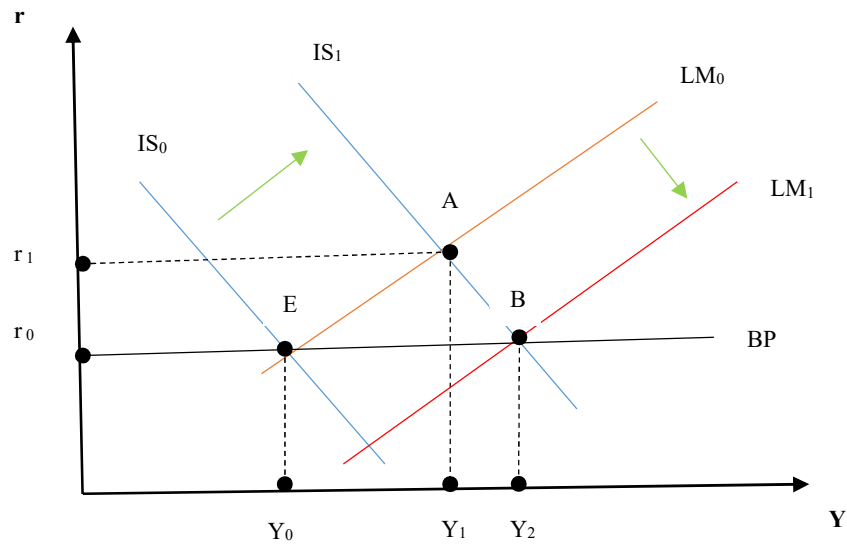
Фиг. 6. Влияние на експанзивната монетарна политика при фиксиран валутен курс.

Да предположим, че икономиката се намира в състояние на макроравновесие в т. Е. За да предизвика ръст на дохода, централната банка взема решение да увеличи паричното предлагане. В резултат линията LM се премества от положение LM_0 към LM_1 . Първоначално тази мярка рефлектира в прираст на дохода от Y_0 на Y_1 и в понижаване на лихвения процент от r_0 на r_1 . При неизменно състояние на стоковия пазар макроикономическото равновесие се премества временно от т. Е към т. А. Прирастът на паричната маса, обаче, предизвиква увеличение на дефицита по платежния баланс и повишение на търсенето на чужда валута. В такива условия централната банка ще бъде принудена да продава чужда валута, за да поддържа фиксирания обменен курс. Това ще съкращава обема на паричната маса в обръщение ще върне LM отново в изходното ѝ положение LM_0 .

На тази основа може да се направи извод, че **монетарната политика при фиксиран валутен курс и при каквато и да е мобилност на капитала не е ефективен инструмент за извършване на макроикономически корекции**. Нещо повече, тя не влияе върху макропоказателите и затова е по-ефективно да се прилагат фискални мерки. (Хэзлитт 2000: 142 – 147)

Нека да разгледаме зависимостта на бюджетната политика от международната мобилност на капитала. Както вече стана ясно, монетарната политика не е достатъчно ефективна при фиксиран валутен курс. Сега ще представим и оценим механизма на влияние на фискалната експанзия за постигането на макроикономическо равновесие. За целта ще разгледаме три случая с различна степен на мобилност на капитала – *перфектна, ограничена и при липса на такава*. (Обстфелд, Рогофф 2015: 735 – 750)

Нека първоначално икономиката се позиционира в състояние на равновесие в т. Е, пресечна на IS_0 и LM_0 (фиг. 7).

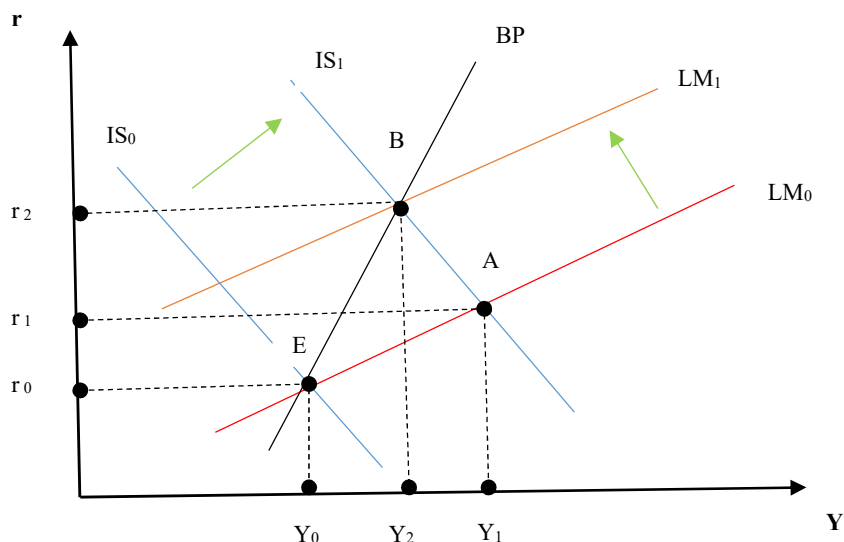

Фиг. 7. Влияние на експанзивната фискална политика при фиксиран валутен курс и перфектна мобилност на капитала.

Държавата предприема реализирането на мащабна социална програма, което води до прираст на правителствените разходи, а той от своя страна – до разширяване на съвкупното търсене. Това намира отражение в реалния сектор на икономиката и измества нейната функция от IS_0 към IS_1 .

Да разгледаме първия случай на **перфектна мобилност на капитала**. Тъй като капиталът реагира напълно на промените в лихвения процент и няма ограничения пред неговото движение, в следствие на увеличение на лихвите, от r_0 на r_1 , притокът на капитал ще надхвърли нуждите на икономиката за покриване на разходите по импорт, предизвикани от ръста на дохода от Y_0 на Y_1 . Така вътрешното равновесие ще се установи в т. А. За поддържането на фиксирания обменен курс, централната банка ще изкупи излишъка от чуждестранна валута, натрупан поради притока на капитал от вън, и по този начин ще увеличи паричното предлагане от национална валута. Това се представя като изместване надясно на нейната функция от LM_0 към LM_1 . С нарастване на паричното предлагане лихвеният процент се понижава до предишното си равнище r_0 . Но като следствие от това, доходът продължава да расте, достигайки равнище Y_2 . По този начин, икономиката ще се установи в равновесие в т. В при неизменен лихвен процент и по-висок доход.

Нека да проследим хипотезата на **ограничената мобилност на капитала** (фиг. 8).

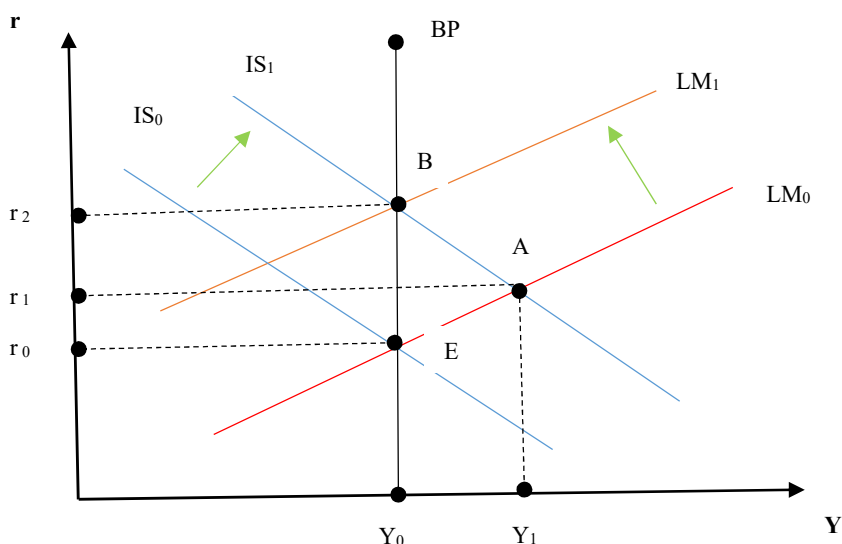
Фиг. 8. Влияние на експанзивната фискална политика при фиксиран валутен курс и ограничена мобилност на капитала.

С повишението на лихвения процент от r_0 на r_1 се увеличи и дохода от Y_0 на Y_1 . В резултат съвкупното търсене също расте от IS_0 към IS_1 . Ако първоначално вътрешното равновесие е в т. Е, пресечна на IS_0 и LM_0 , след промяната в горните параметри то се измества в т. А, пресечна на IS_1 и LM_0 . Това състояние се характеризира с дефицит по текущата сметка на платежния баланс. Ръстът на лихвите осигурява приток на капитал зад граница, което неутрализира дефицита на текущата сметка. Затова, централната банка започва да продава чужда валута с цел подкрепа на валутния курс. По този начин се намалява паричната маса в обръщение, т. е. LM_0 се придвижва нагоре към LM_1 . Ограниченото парично предлагане повишава още повече лихвения процент (от r_0 на r_1) и намалява дохода (от Y_1 на Y_2). В крайна сметка доходът все пак отчита прираст спрямо изходното положение ($Y_2 > Y_0$). Тези действия позволяват да се уравни платежният баланс и икономиката да се установи в ново равнище на макроравновесие в т. В.

Третата хипотеза предполага, че е налице **пълна липса на мобилност на капитала** (фиг. 9).

Капиталът не реагира на промяна в лихвения процент. С нарастване на съвкупното търсене, от IS_0 към IS_1 , се увеличава и доходът – от Y_0 на Y_1 . Икономиката се препозиционира от равновесие в т. Е към такова в т. А. Заедно с дохода расте и вносът на стоки и услуги. Възниква дефицит по платежния баланс при новото равновесно състояние във вътрешен план. Увеличеният внос предизвиква промени и на валутния пазар, където търсенето на чужда валута също бележи ръст. За да подкрепи фиксирания валутен курс, централната банка интервенира на валутния пазар, като продава чужда валута за сметка на своите резерви. Този процес е съпътстван от обратен по посока процес на намаляване

предлагането на национална валута, при което се отчита изместване от LM_0 нагоре към LM_1 . Следствие от тези промени е прирастът на лихвения процент от r_1 на r_2 , а доходът започва да намалява, връщайки се към нивото Y_0 .

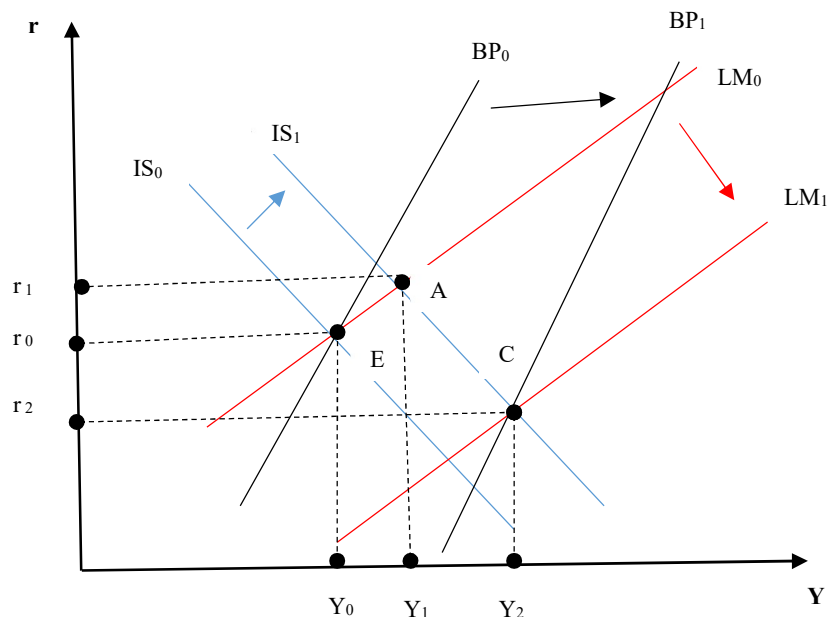
Фиг. 9. Влияние на експанзивната фискална политика при фиксиран валутен курс и липса на мобилност на капитала.

В обобщение на представените хипотези може да се направи заключението, че **при фиксиран валутен курс най-висока степен на ефективност за установяване в състояние на макроравновесие фискалната политика достига при перфектна мобилност на капитала.**

4. Последици за външнотърговската политика на страната при девалвация/ревалвация на валутата в условията на фиксиран курс

Външнотърговската политика е един от инструментите за влияние върху макроикономическото равновесие. Този инструмент се прилага за предизвикване на промени в обема и структурата на външната търговия с помощта на тарифни и нетарифни инструменти. В качеството на такъв ще разгледаме повишаването на митата върху вноса на стоки и услуги (фиг. 10).

Ограничаването на обема на вноса в резултат от повишаване на митата предизвиква ръст на чистия износ. Потребителите придобиват по-малко вносни стоки и повече родни, поради което търсенето расте. Под влияние на тези фактори линията IS_0 се измества надясно в положение IS_1 . В същото време доходът се увеличава от Y_0 на Y_1 , а лихвеният процент нараства от r_0 на r_1 . Прирастът на нетния експорт предизвиква и изместване надясно на BP_0 към BP_1 .

Фиг. 10. Влияние на девалвацията върху външнотърговския баланс в условията на пълна мобилност на капитала.

Увеличението на митата и прирастът на лихвения процент подобряват състоянието на двете сметки на платежния баланс, затова възниква значително положително салдо. Това предизвиква ръст на търсенето на национална валута, а икономиката се е позиционирала в нова вътрешна равновесна т. А. В такова състояние платежният баланс е с излишък. За подкрепата на фиксирания валутен курс, централната банка предприема действие по изкупуване на чужда валута. Вследствие от това, паричната маса в обръщение нараства и паричното предлагане се увеличава от LM_0 към LM_1 , което създава предпоставка за още по-голямо нарастване на дохода от Y_1 на Y_2 . Увеличеното предлагане на национална валута предизвиква спад на лихвения процент (от r_1 на r_2), което води до изравняване на сметките по платежния баланс и възстановяване на равновесието в т. С.

Влиянието на външната търговия в случая с пълната мобилност на капитала е почти същото, както и при ограничена мобилност. Разликата е в дълбочината на неравновесието по платежния баланс. При пълна мобилност на капитала салдото на платежния баланс ще бъде по-голямо, отколкото при ограничена мобилност. В следствие, ще бъдат проведени повече интервенции и ще е налице по-голям прираст на паричната маса. Затова и **резултатът от протекционистката външнотърговска политика при фиксиран валутен курс и висока мобилност на капитала ще бъде в посока на по-голям прираст на националния доход (от Y_0 на Y_2), защото ефектът от ръста на чистия експорт се допълва от ефекта на увеличението на паричната маса.**

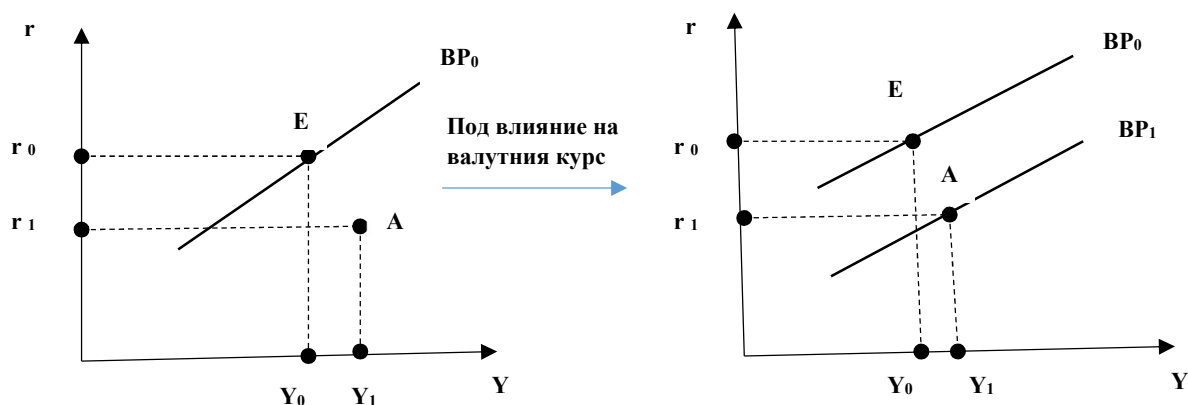
Редица изследвания доказват, че ефектът от девалвацията на националната парична единица е подобен на влиянието на външнотърговската политика в отворена икономика. За по-голяма яснота, нека го проследим в рамките на модела IS – LM – BP. Реалният валутен курс се обезценява заедно с номиналния, защото вътрешните цени не реагират на девалвацията на валутата. Износът на родна продукция става по-конкурентоспособен на световния пазар, а вносът поскъпва. В резултат търговският баланс се подобрява и

свкупното търсене расте за всяко равнище на лихвения процент. При това положение линията IS се измества надясно и нагоре от IS_0 към IS_1 , както е показано на фиг. 10.

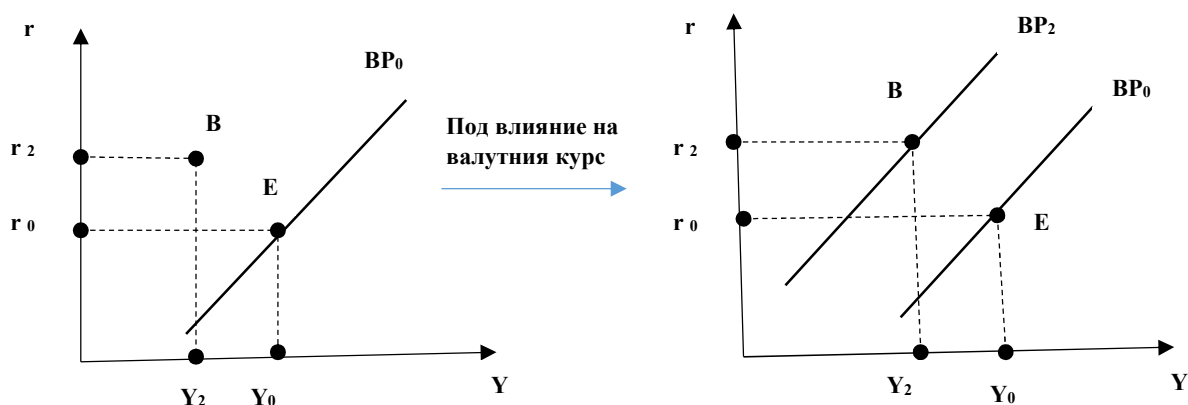
Увеличението на валутния курс измества линията BP надясно. Тъй като в т. А е налице излишък по платежния баланс на страната, то за поддържането на фиксирания обменен курс централната банка изкупува чужда валута, увеличавайки паричното предлагане от LM_0 до LM_1 . Макроравновесието ще се измести от т. Е в т. С, където се пресичат линиите IS, LM и BP. Следователно свкупното търсене ще нарасне. При оскъпяване на националната парична единица ще се наблюдават обратни процеси.

5. Приложение на модела IS – LM – BP за анализ на икономическата политика

Принципите на използване на функциите IS, LM и BP за анализ на макроикономическото равновесие в условията на плаващ валутен курс практически не се различават от интерпретацията на равновесието при фиксиран режим. Тук обаче трябва да се направи едно допълнение. В модела IS – LM – BP при плаващ валутен курс самият курс се превръща във фактор на равновесието в икономиката, а паричното предлагане остава константа. Централната банка не се намесва в търговията на валутния пазар и корекциите в положителна или в отрицателна посока на платежния баланс стават автоматично. (Ганчев, Ставрова, Ценков, Паскалева 2020: 56 – 75)

Фиг. 11. Влияние на валутния курс на дефицита по платежния баланс.

Фиг. 12. Влияние на валутния курс на излишъка по платежния баланс.

Да разгледаме две ситуации, при които в страната настъпват отклонения от външното равновесие. Първата представя потенциално възможния дефицит на платежния баланс (фиг. 11), а втората – излишък (фиг. 12).

В първия случай на фиг. 11 т. А представя състоянието на дефицит по платежния баланс. След като икономиката изпадне под влиянието на дефицита по платежния баланс, промените във валутния курс водят до обезценка на националната парична единица. Следователно, салдото на платежния баланс се подобрява и равновесието се измества към новата т. А. Това равновесно състояние съответства на равнище на дохода Y_1 и лихвен процент r_1 . Настъпва изместване от BP_0 към BP_1 .

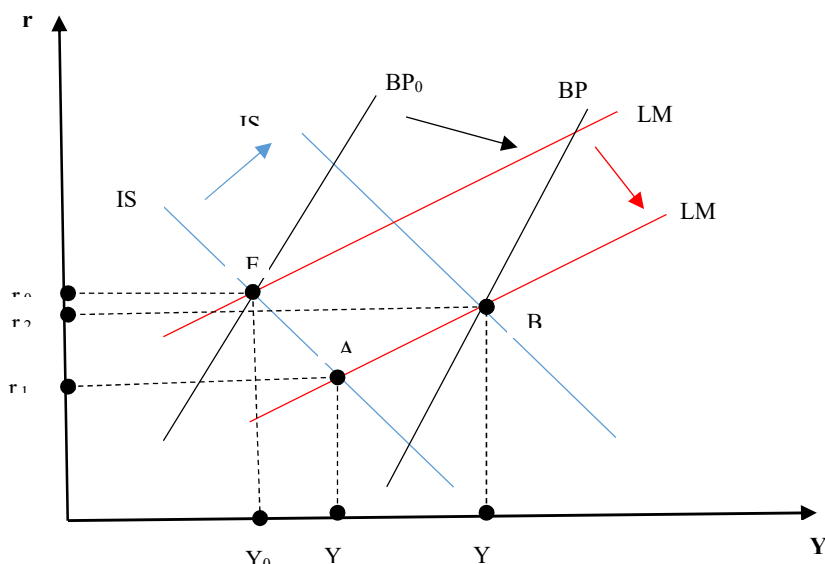
Втората ситуация (фиг. 12) показва излишък при позициониране на икономиката в т. В. При това състояние националната парична единица започва да поскъпва, линията BP_0 се измества в положение BP_2 , при което новата равновесна точка съответства на равнище на дохода Y_2 и лихвен процент r_2 .

От казаното може да се направи заключението, че **при нарушаване на равновесието в условията на плаващ валутен курс настъпва неговото изменение и изместване на линията BP. В същото време, както при фиксиран валутен курс, се набелязват промени в паричното предлагане, които изместват линията LM.**

Така, както и при фиксиран курс, макроикономическите корекции имат различен характер в зависимост от използваните инструменти на стопанската политика и степента на мобилност на капитала. (Asogwa, Joseph, Attamah, Ugorji 2016: 2041 – 2045)

6. Парична и фискална политика при плаващ валутен курс и различни степени на международна мобилност на капитала

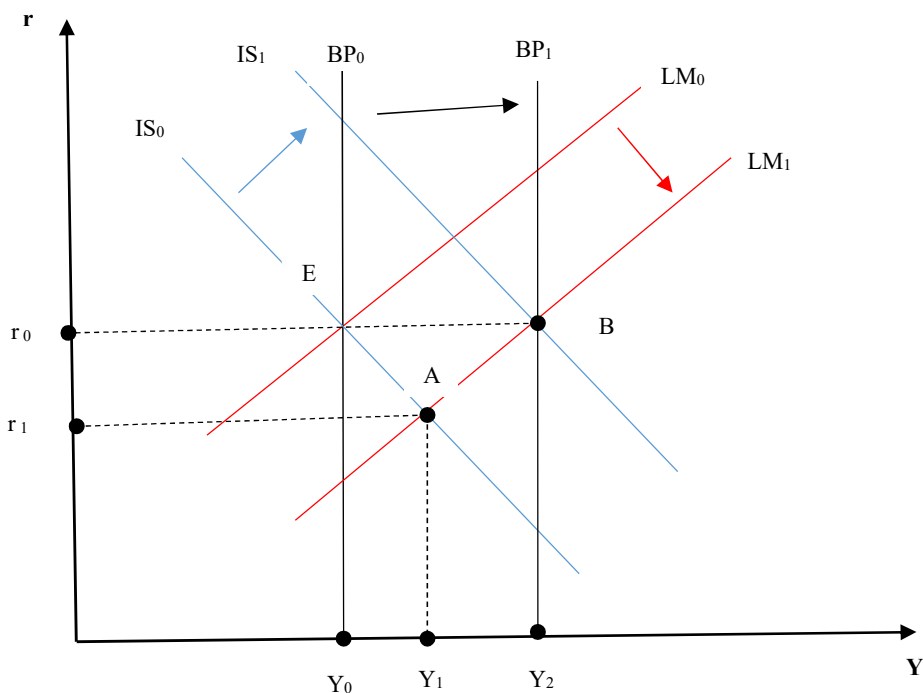
Промените на паричния пазар оказват непосредствено въздействие върху икономиката като цяло. Монетарната политика при плаващ валутен курс реагира на измененията в икономиката в най-голяма степен, за разлика от нейните действия при фиксиран курс.

Фиг. 13. Влияние на монетарната политика при плаващ валутен курс и ограничена мобилност на капитала.

Ефектите на паричната политика при плаващ валутен курс и ограничена мобилност на капитала са представени на фигура 13. Прирастът на паричната маса LM_0 до LM_1 предизвиква спад на лихвения процент (от r_0 на r_1) и увеличение на дохода (от Y_0 на Y_1). Икономиката се установява в равновесие във вътрешен план в т. А, пресечна на IS_0 и LM_1 , при наличието на дефицит по платежния баланс. При ограничена мобилност на капитала, с неговото изтичане и с понижени лихвения процент се реализира процес на обезценка на националната парична единица. Това от своя страна, подобрява салдото по текущата сметка. По този начин се измества линиите BP (от BP_0 към BP_1) и IS (от IS_0 към IS_1). Икономиката се придвижва към нова позиция в нова т. В, която представя макроравновесието, но при още по-високо равнище на дохода Y_2 . Прирастът на дохода е предопределен от девалвацията на националната валута. (Reinert, Mason 2020: 426 – 444)

Действието на монетарната политика при плаващ валутен курс и при липса на мобилност на капитала е представено на фигура 14.

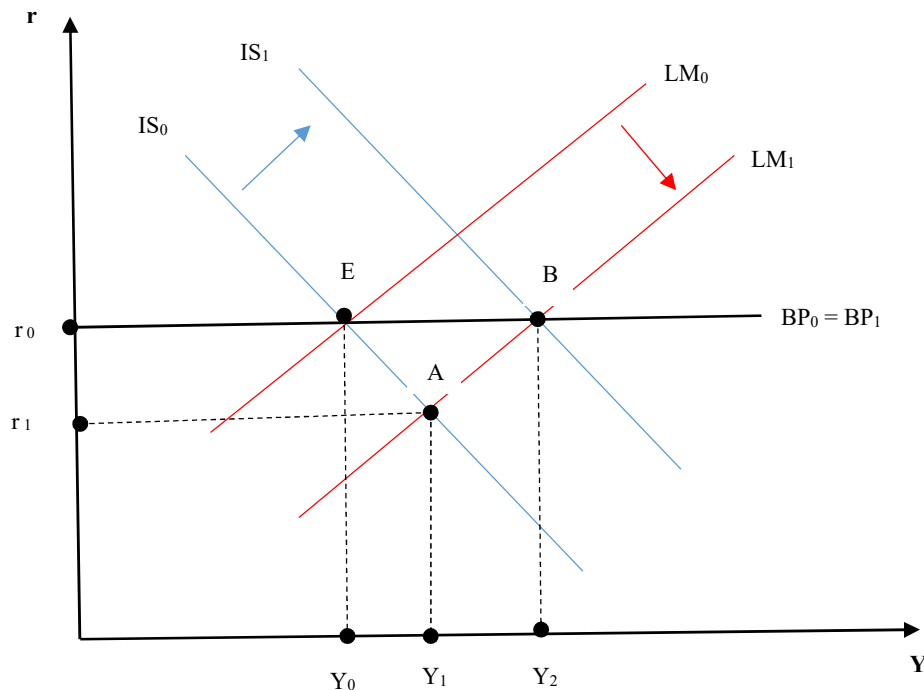
Фиг. 14. Влияние на монетарната политика при плаващ валутен курс и липсата на мобилност на капитала.

При реализирането на мерки за монетарна експанзия ръстът на дохода предизвиква увеличение на вноса и влошаване на салдото по текущата сметка. В същото време, понижаването на лихвения процент предизвиква дефицит по сметката за движение на капитала и финансовите операции. В условията на липса на мобилност на капитала, т. е. невъзможност за неговото „бягство“ зад граница, нарастващият доход стимулира импорта, което предизвиква обезценка на националната валута. На свой ред по-евтината парична единица на страната стимулира износа на нейни стоки зад граница. Крайните ефекти на представения механизъм могат да се проследят в направления като: подобряване на платежния баланс (придвижване от BP_0 към BP_1) и повишаване на потреблението в резултат от увеличението на дохода (премесване от IS_0 към IS_1). Икономиката се позиционира в нова

равновесна точка В, където доходът расте и националната валута поевтинява при постоянен лихвен процент.

Реализацията на монетарната политика при плаващ валутен курс и пълна мобилност на капитала е представена на фигура 15.

В условията на пълна мобилност на капитала ръстът на паричната маса води до понижаване на лихвения процент. Това предизвиква по-голям капиталов поток към чужбина, отколкото в първия случай (при ограничената мобилност на капитала). Този процес рефлектира в обезценка на националната парична единица, което способства за подобряване на платежния баланс, а това в крайна сметка – осигурява по-голям прираст на дохода и потреблението. В следствие икономиката се придвижва към нова точка на макроравновесие с по-високо равнище на дохода при постоянен лихвен процент.

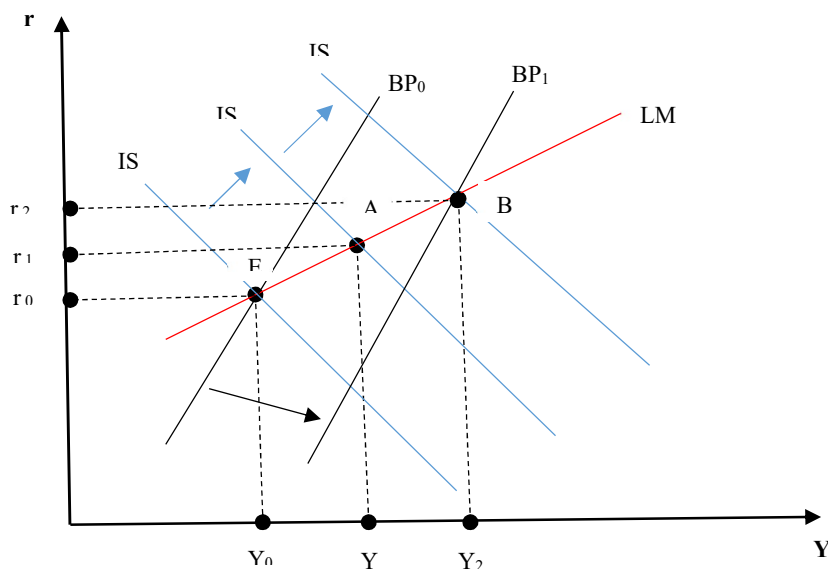
Фиг. 15. Влияние на монетарната политика при плаващ валутен курс и пълна мобилност на капитала.

Експанзивната фискална политика стимулира съвкупното търсене и предизвиква изменения на стоковия пазар. На тяхна основа IS_0 се придвижва към IS_1 , доходът се повишава от Y_0 на Y_1 и лихвеният процент също расте от r_0 на r_1 . Тези изменения съответстват на нова точка на макроравновесие – т. А. По-нататъшните корективни действия ще зависят от мобилността на капитала.

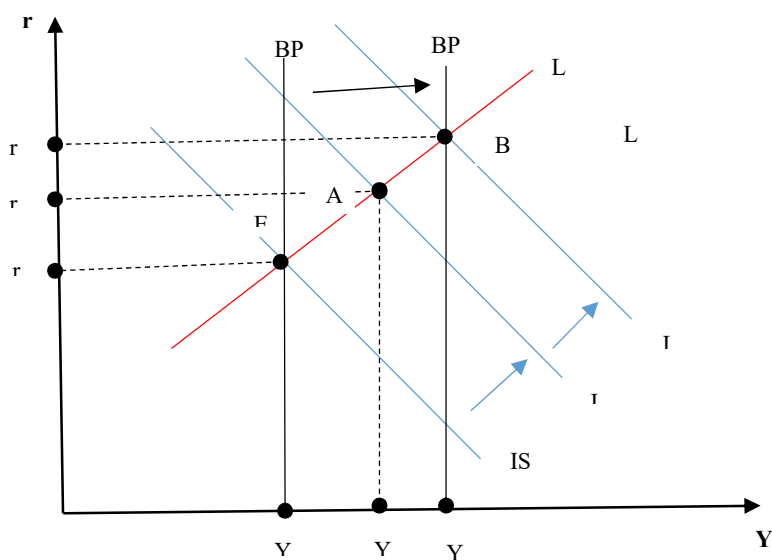
Влиянието на фискалната политика при плаващ валутен курс и ограничена мобилност на капитала е представено на фигура 16.

В т. А възниква отрицателно салдо по платежния баланс. Превишението на търсенето над предлагането на чужда валута предизвиква обезценка на националната. Това подобрява платежния баланс (изместване от BP_0 към BP_1) и стимулира търсенето (преместване от IS_0 на IS_1). Макроикономическото равновесие се постига в т. В при по-високо равнище на дохода Y_2 и нараснал лихвен процент r_2 .

Действието на фискалната политика при плаващ курс и липсата на мобилност на капитала е представено на фигура 17. Тъй като капиталът е съвършено немобилен, с увеличение на дохода расте и вноса, което предизвиква обезценка на националната парична единица. Последното на свой ред съдейства за подобряване на платежния баланс (изместване от BP_0 към BP_1), което поражда допълнителен импулс към прираст на дохода и потреблението (от IS_0 на IS_1). По такъв начин се установява равновесие на по-високо равнище на дохода и лихвения процент, поради промяната на обменния курс.

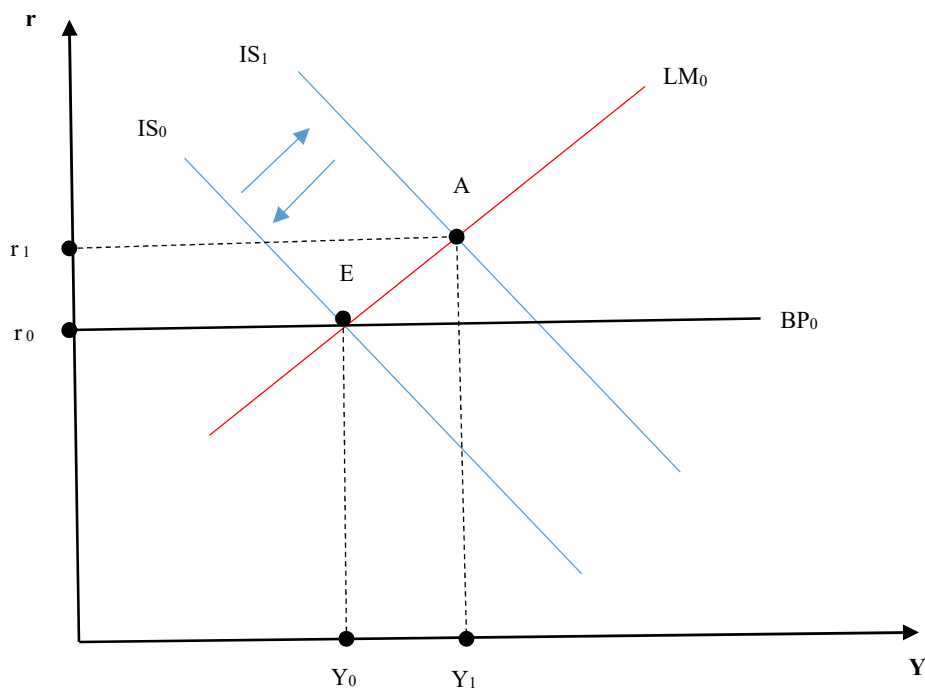

Фиг. 16. Влиянието на фискалната политика при плаващ валутен курс и ограничена мобилност на капитала.

Фиг. 17. Влиянието на фискалната политика при плаващ валутен курс и липсата на мобилност на капитала.

Ефектите на фискалната политика при плаващ валутен курс и пълна мобилност на капитала са представени на фигура 18.

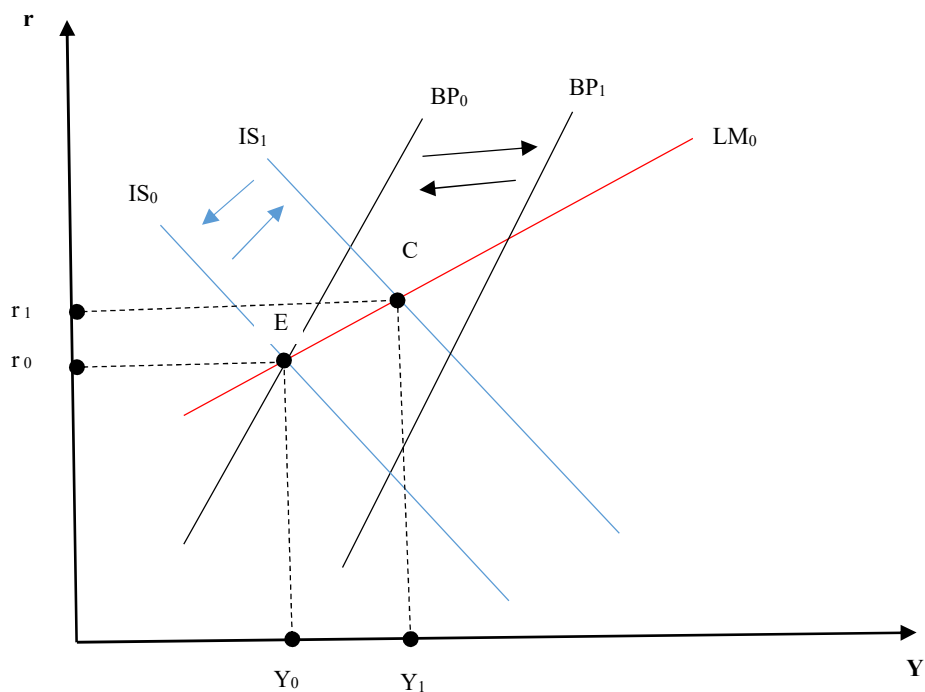

Фиг. 18. Влиянието на фискалната политика при плаващ валутен курс и пълна мобилност на капитала.

При тези условия линията BP_0 се припокрива с BP_1 . Ръстът на лихвения процент предизвиква приток на капитал от чужбина и повишение на курса на националната валута. Фиксираното промеждутъчно равновесие в т. А не може да се задържи дълго, защото увеличението на валутния курс оказва негативно влияние върху търговския баланс на страната. Вследствие от това линията IS_1 ще се върне на изходното си равнище IS_0 . Макроикономическото равновесие ще се установи на първоначалната си позиция в т. Е при предишния доход и равнище на лихвен процент.

7. Ефекти на външната търговия върху икономиката при плаващ валутен курс

Също както фискалната и паричната политика, стимулиращо влияние върху икономиката може да има и **протекционистката външнотърговска политика**. Посредством ограничаване на вноса и стимулиране на износ, държавата целенасочено променя величината на чистия износ и в резултат – съдейства за постигане на ръст на съвкупното търсене. При фиксиран валутен курс тази политика има своите силни аргументи, тъй като води до увеличение на съвкупния доход. (Sawyer, W. C., R. L. Sprinkle: 390 – 403) На фигура 19 е представен механизмът, чрез който държавата въздейства на външнотърговските обороти, като предизвиква промяна в съвкупното търсене (линията IS_0 се измества надясно до IS_1).

Фиг. 19. Влиянието на външнотърговската политика върху икономиката при плаващ валутен курс и ограничена мобилност на капитала.

Поради нарастването на износа, се променя състоянието на платежния баланс (BP_0 се премества надясно в положение BP_1). Увеличението на съвкупното търсене предизвиква ръст на лихвения процент и възниква приток на капитал към страната. Това е и причина за подобряване на салдата по двете сметки на платежния баланс. Вследствие, расте натискът върху валутния курс в посока към увеличение. Той ще расте, докато не се уравни платежният баланс. В зависимост от степента на нарастване на валутния курс, износът ще намалява, а импорът ще се повишава. След нарастването на нетния експорт курсът ще започне да спада, което в крайна сметка ще придвижи IS_1 и BP_1 наляво, до тяхното първоначално положение. Само в т. Е салдото на платежния баланс ще бъде равно на 0. С други думи, ще се прекрати нарастването на обменния курс и ще се възстанови макроикономическото равновесие.

При наличието на пълна мобилност на капитала или при нейната липса всички процеси в икономиката ще се осъществяват аналогично на случая с ограничената мобилност. Разликата ще се прояви само в степента на задържане на националната валута и в скоростта на възвръщане на икономиката към първоначалното си равновесно състояние.

От посоченото може да се направи заключение, че **в условията на плаващ валутен курс външнотърговската политика не оказва въздействие върху дохода и потреблението и не е ефективен инструмент за макроикономическо регулиране.**

Заклучение

Поддържането на вътрешно и външно равновесие изправя институциите, ангажирани с осъществяването на макроикономическото регулиране, пред сериозни предизвикателства. Те налагат да се отчита връзката между основните макроикономически променливи, характеризиращи вътрешното състояние на стопанството, които от своя страна опосредстват процеси, намиращи отражение в международен план. В същото време не бива да се забравя, че външният сектор се намира под влияние на вътрешните променливи. Всичко това прави по-сложно провеждането на макроикономическа политика, която налага да се вземат предвид все по-широк кръг фактори.

От извършения преглед на едни от най-широко интерпретираните и прилагани в практиката на страните модели за баланс на вътрешните и външно – икономическите измерения на развитието биха могли да се очертаят следните по-важни заключения. **На първо място**, диаграмата на Суан представя възможностите за постигане на едновременно равновесие във вътрешен и в международен аспект при комбинирано използване на инструментите на различните политики, като задължително един от тях е валутният курс. В такъв случай валутният курс не трябва да бъде фиксиран, а плаващ. При фиксиран валутен курс практическото използване на политиката за пренасочване на разходи е невъзможно. Следователно, единствената възможност в такава ситуация е да се постигне равновесие в двете посоки само чрез политиката на промяна на разходите.

Второ, съгласно модела на Р. Мъндел на централната банка се възлага да осигури външното равновесие, за което ставката на лихвения процент ще се намалява при положително салдо по платежния баланс и ще расте – при дефицит. Министерството на финансите, отговарящо за провеждането на фискалната политика, осигурява вътрешното равновесие. За целта то използва като инструмент прираста на бюджетните разходи в условията на безработица и тяхното намаление в периоди на инфлационен натиск. В следствие от посоченото, се достига до заключението, че всеки държавен орган на управление разполага с определени инструменти за регулиране на икономиката, и като такъв е длъжен да отговаря за решаването на тези проблеми, с които би се справил най-добре.

Трето, в основата на модела Мъндел – Флеминг е общият модел на макроравновесието, известен в икономическата теория като модел IS – LM. Той интегрира пазарите на крайни стоки и услуги с паричния пазар в една икономика. Базовата теза на модела е, че влиянието на монетарната и фискалната политика върху макроикономическите показатели съществено се различава в зависимост от режима на валутния курс. Дори и при система на фиксиран курс са налице различия, свързани най-вече с движението на капитала. По-конкретно, при фиксиран валутен курс най-висока степен на ефективност за установяване в състояние на макроравновесие фискалната политика достига при перфектна мобилност на капитала.

ЛИТЕРАТУРА

ГАНЧЕВ, Г., Е. СТАВРОВА, В. ЦЕНКОВ, М. ПАСКАЛЕВА. 2020. „Невъзможната трилема“ и анализ на нейната валидност чрез използване на метода на визуализацията чрез софтуер с изкуствен интелект. Икономическа мисъл, София: ИИИ – БАН, 4, 56 – 75.

ЗЛАТИНОВ, Д. 2018. Аналитично приложение на модела Мъндел – Флеминг за изследване на ефектите от взаимодействието между фискалната и паричната политика в отворена икономика. Годишник на Стопанския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, 16, София, 125 – 144.

КАЧАРНАЗОВ, Н. 2008. Моделът IS – LM като метод за изследване на икономическите колебания в стопанството на България. Диалог, 2, Свищов: СА „Д. А. Ценов“, 38 – 55.

МИНАСЯН, Г. 2019 – 2020. Икономика на презграничните финансови потоци. Годишник на ИУ – Варна, 83 – 146.

ГРИНЭУЭЙ, Д., М. БЛИНИ, И. СТЮАРТ. 2002. Панорама экономической мысли конца XX столетия: в 2 т. Т. 1, СПб.: Экономическая школа, 507–535.

КИРЕЕВ, А. П. 2000. Международная экономика. В 2-х ч. Ч. II. Международная макроэкономика: открытая экономика и макроэкономическое программирование. Международные отношения, Москва, 71 – 72.

ОБСТФЕЛЬД М., К. РОГОФФ. 2015. Основы международной макроэкономики. ИД Дело, Москва, 735 – 750.

ХЭЗЛИТТ, Г. 2000. Типичные ошибки государственного регулирования экономики. Серебряные нити, Москва, 142 – 147.

ASOGWA, F. O., A. JOSEPH, M. I. ATTAMAH, A. H. UGORJI. 2016. Testing the Empirical Validity of the Mundell-Fleming Model. International Journal of Science and Research (IJSR), 5(2), 2041 – 2045.

KRUGMAN, P. 1999. Thinking About The Liquidity Trap. Available from: <http://web.mit.edu/krugman/www/trioshrt.html> (viewed 2024-11-18).

MUNDELL, R. A. 1971. Monetary theory; inflation, interest, and growth in the world economy. Pacific Palisades, Calif., Goodyear Pub. Co.

REINERT, K. A., G. MASON. 2020. An Introduction to International Economics New Perspectives on the World Economy, 2nd Edition. Cambridge University Press, 426 – 444.

OATLEY, TH. 2019. International Political Economy: Sixth Edition 6th Edition. Routledge Taylor & Francis Group, New York, 278 – 284, 287 – 289.

SAWYER, W. C., R. L. SPRINKLE. 2020. Applied International Economics, 5th Edition, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 390 – 403.

REFERENCES

GANCHEV, G., E. STAVROVA, V. TSENKOV, M. PASKALEVA. 2020. “Nevazmojnata trilema” i analiz na neinata validnost chrez izpolzване na metoda na vizualizaciata chrez softuer s izkustven intelekt. Ikonomicheska missal, Sofia: III – BAN, 4, 56 – 75.

ZLATINOV, D. 2018. Analitichno prilozhenie nd modela Mandel – Fleming za izsledvane na efektite ot vzaimodeistviето между fiskalnata I parichnata politika v otvorena ikonomika. Godishnik na SU “St. Kliment Ohridski”, 16, Sofia, 125 – 144.

KACHARNAZOV, N. 2008. Modelat IS – LM kato metod za izsledvane na ikonomicheskите kolebania v stopanstvoto na Bulgaria. Dialog, 2, Svishtov: SA “D. A. Tsenov”, 38 – 55.

MINASIAN, G. 2019 – 2020. Ikonomika na prezgranichnite finansovi potoci. Godishnik na UE – Varna, 83 – 146.

GRINEUEI, D. M. BLINI, I. STUART. 2002. Panorama ekonomicheskoi muisli konca XX stoletia: v 2 t. T. 1, SPb.: Ekonomicheskaiа shkola, 507 – 535.

KIREEV, A. P. 2000. Mejdunarodnaia ekonomika. V 2 ch. Ch. 2. Mejdunarodnaia macroekonomika: otkruitaia ekonomika I macroekonomicheskoe programirovanie. Mejdunarodnie otnoshenia, Moskva, 71 – 72.

OBSTFELD, M., K. ROGOFF. 2015. Osnovui mejdunarodnoi macroekonomiki. ID Delo, Moskva, 735 – 750.

HEZLITT, G. 2000. Tipichnuie oshibki gosudarstvenogo regulirovania ekonomiki. Serebriannuie niti, Moskva, 142 – 147.

ASOGWA, F. O., A. JOSEPH, M. I. ATTAMAH, A. H. UGORJI. 2016. Testing the Empirical Validity of the Mundell-Fleming Model. International Journal of Science and Research (IJSR), 5(2), 2041 – 2045.

KRUGMAN, P. 1999. Thinking About The Liquidity Trap. Available from: <http://web.mit.edu/krugman/www/trioshrt.html> (viewed 2024-11-18).

MUNDELL, R. A. 1971. Monetary theory; inflation, interest, and growth in the world economy. Pacific Palisades, Calif., Goodyear Pub. Co.

REINERT, K. A., G. MASON. 2020. An Introduction to International Economics New Perspectives on the World Economy, 2nd Edition. Cambridge University Press, 426 – 444.

OATLEY, TH. 2019. International Political Economy: Sixth Edition 6th Edition. Routledge Taylor & Francis Group, New York, 278 – 284, 287 – 289.

SAWYER, W. C., R. L. SPRINKLE. 2020. Applied International Economics, 5th Edition, Routledge Taylor & Francis Group, New York, 390 – 403.

MODELS FOR ACHIEVING MACROECONOMIC EQUILIBRIUM – FISCAL AND MONETARY POLICY OPPORTUNITIES

Abstract. The purpose of this study is to determine the conditions under which the economy is established in a state of equilibrium domestically and internationally. The object of research is the possibilities of the instruments of fiscal and monetary policy to establish the national economy in a state of internal and external equilibrium. The subject of research of the present development is a policy of changing costs and a policy of redirecting costs through the exchange rate, which are embedded in a number of models to achieve equilibrium. Attention is directed to the following models: diagram of Swann, of R. Mundel, of Mundel - Fleming, with consideration of the consequences for the foreign trade policy of the country in case of devaluation/revaluation of the currency in the conditions of a fixed exchange rate, of IS - LM - BP for analysis of economic policy, taking into account the possibilities of monetary and fiscal policy at a floating exchange rate and different degrees of international capital mobility, taking into account the effects of foreign trade on the economy at a floating exchange rate.

Keywords: macroeconomic equilibrium; fiscal policy; monetary policy; capital mobility; exchange rate.

JEL: E52, E62, E63

Prof. Tsvetan Iliev, PhD
ORCID: 0009-0006-4943-4602
International Business School
Botevgrad, Bulgaria
E-mail: tsiliev@ibsedu.bg